

Toplum ve Sosyal Hizmet

ISSN: 2147-3374 / E-ISSN: 2602-280X

Araştırma Makalesi / Research Article

Devlet Koruması Altında Büyüyen Bireylerin Kurum Yaşantılarından Önceki Olumsuz Çocukluk Çağı Deneyimlerinin İncelenmesi

Examining the Adverse Childhood Experiences of Individuals Who Grew up Under the Protection of the State Before Their Institutional Life

Melis HIDIR¹, Fatma Elif KILINÇ²

¹Öğretim Görevlisi, İzmir Kavram Meslek Yüksekokulu, Çocuk Bakımı ve Gençlik Hizmetleri Bölümü, melis.hidir@kavram.edu.tr, ORCID: 0000-0003-4809-6729

²Doç. Dr., Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Çocuk Gelişimi Bölümü, fekilinc@ybu.edu.tr, ORCID: 0000-0001-8372-5047

Başvuru: 04.04.2022
Kabul: 12.03.2023

Atf:
Hidir, M. ve Kılınç, F. E. (2023). Devlet koruması altında büyüyen bireylerin kurum yaşantılarından önceki olumsuz çocukluk çağı deneyimlerinin incelenmesi. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 34(2), 335-359. DOI: 10.33417/tsh.1098146

ÖZ

Olumsuz çocukluk çağı deneyimleri; fizyolojik, sosyolojik ve psikolojik sağlığın temel sosyal belirleyicilerinden biri olmakla birlikte, yaşamın ilerleyen yıllarında sağlık açısından tehlikeli davranışlarda bulunma risklerine temel oluşturmaktadır. Bu araştırmada, devlet koruması altında büyüyen bireylerin, kurum bakımı öncesi yaşantılarından olumsuz çocukluk çağı deneyimlerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu, çocukluğunun bir dönemini devlet koruması altındaki kurumda büyüterek geçiren 10 yetişkin oluşturmaktadır. Bireylerin kurum bakımı öncesi yaşantılarına ilişkin hikâyeleri, yapılandırılmış ve yarı yapılandırılmış görüşme formları kullanılarak derinlemesine görüşmelerde ifade edilmiştir. Veriler, Maxqda Analytics Pro 2020 programı kullanılarak içerik analizi doğrultusunda; "hane içi işlev bozukluğu, ihmal ve istismar" temaları altında gruplandırılmıştır. Araştırmaya katılan bireylerin kurum bakımındaki deneyimlerinin öncesinde, kendisine bakım verenlerle birlikte geçirdiği zamanlarda en az bir olumsuz çocukluk çağı deneyimine sahip olduğu bulunmuştur. Katılımcıların, olumsuz çocukluk çağı deneyimleri başta; sosyoekonomik problemler, duygusal ihmal ve duygusal istismar üzerine yoğunlaşsa da bireylerin, diğer hane içi işlev bozukluklarına, eğitimsel ve fiziksel ihmal ile cinsel ve fiziksel istismara da maruz kaldıkları sonuçlarına ulaşılmıştır.

Anahtar kelimeler: Olumsuz çocukluk çağı deneyimleri, korunma ihtiyacı olan çocuk, kurum bakımı öncesi yaşantılar

ABSTRACT

Adverse childhood experiences; although it is one of the main social determinants of physiological, sociological and psychological health, it forms the basis for the risks of engaging in health-hazardous behaviors in the later years of life. In this study, it was aimed to examine the adverse childhood experiences of individuals who grew up under the protection of the state in their pre-institutional care lives. The study group of the research consists of 10 adults who spent a period of their childhood growing up in a state-protected institution. The stories of the individuals about their pre-institutional care experiences were expressed in in-depth interviews using structured and semi-structured interview forms. The data is in line with content analysis using the Maxqda Analytics Pro 2020 program; grouped under the themes of "domestic dysfunction, neglect and abuse". It was found that the individuals participating in the study had at least one adverse childhood experience prior to their experience in institutional care, during the time they spent with their caregivers. Adverse childhood experiences of the participants, especially; Although it focuses on socioeconomic problems, emotional neglect and emotional abuse, it has been concluded that individuals are also exposed to other household dysfunctions, educational and physical neglect, and sexual and physical abuse.

Keywords: Adverse childhood experiences, child in need of protection, experiences before institutional care

GİRİŞ

Yetişkinlik döneminde fizyolojik, sosyolojik ve psikolojik sağlığın temel sosyal belirleyicilerinden biri olan olumsuz çocukluk çağı deneyimlerine yönelik kurumsal ve akademik ilgi artmakta iken, bu deneyimlerin gerçekleşmesine neden olan etkenlerin belirlenmesi daha kritik bir öneme sahiptir. Harris (2018, s.15), olumsuz çocukluk çağı deneyimlerini; “çok şiddetli ve yaygın olarak görülen, kelimenin tam anlamıyla derimizin altına giren ve fizyolojiyi değiştiren tehdit edici unsurlar” olarak tanımlamaktadır. Bireylerin hayatlarında kısa ve uzun dönemde psikososyal ve fiziksel açılardan izler bırakan bu tehdit edici unsurlar, yaşam kalitesini ve doyumunu, sosyal işlevselliğini olumsuz yönde etkileyen ciddi bir sağlık ihlali problemine dönüşmektedir. Bu doğrultuda olumsuz çocukluk çağı deneyimleri; bireylerin yaşamlarının çocukluk döneminde meydana gelen; çocukluk çağı istismarı, ihmali ve hane içi işlev bozukluğuna maruz kalınmasını ifade etmektedir (Dube, Felitti, Dong, Giles ve Anda, 2003; Edwards, Holden, Felitti ve Anda, 2003, Suglia vd., 2018). İstismar ve ihmalin yanı sıra hane içi işlev bozukluğu; aile içi şiddete tanık olma, ebeveynlerden en az birinin madde bağımlılığının olması, ebeveynlerden en az birinin ruh veya zihin problemlerinin olması ve ebeveynlerden en az birinin suça karışması/hükümlü olması şeklinde tanımlanır (Felitti vd., 1998).

Bir bireyin sahip olduğu olumsuz çocukluk çağı deneyimleri, kişilerin deneyimlediği farklı olumsuz deneyimlerin (ihmal veya istismar türleri ve hane içi işlev bozukluğu etmenleri) sayısı toplanarak hesaplanmaktadır. Maruz kalınan her olumsuz deneyim türü, bir kez sayılmakla birlikte yapılan çalışmalarda da her bireyin olumsuz çocukluk çağı deneyimleri sayısının, “0” (hiç olumsuz çocukluk çağı deneyimi yaşanmadı) ile “10” (tüm olumsuz çocukluk çağı deneyimleri yaşandı) arasında değiştiği görülmektedir. Bu hesaplama gerçekleştirilirken olumsuz çocukluk çağı deneyimlerinin herhangi birine maruz kalmanın zamanlaması, sıklığı, sınırlaması veya yoğunluğu hesaba katılmamaktadır. Başka bir deyişle, bir birey birden çok kez cinsel istismar yaşamış olsa bile, bu deneyim türü yalnızca bir kez sayılır. Bu nedenle olumsuz çocukluk çağı deneyimlerinin, insan gelişimi üzerindeki birden fazla deneyim türünün kümülatif etkisini incelemek önemlidir (Craig, 2020). Bu doğrultuda Felitti ve arkadaşlarının (1998), olumsuz çocukluk çağı deneyimlerine yönelik gerçekleştirdikleri ilk orijinal çalışma, çocukluk çağı istismarının, ihmalinin ve hane içi işlev bozukluğunun, erken çocukluk döneminden yetişkinliğe kadar çok çeşitli sağlık davranışları ve sonuçları üzerindeki etkisini değerlendiren büyük ölçekli bir araştırmadır. Mevcut araştırmada, çalışmaya katılan 17.337 kişiden %64'ünün en az bir olumsuz çocukluk çağı deneyimine sahip olduğu ve %12.4'ünün dört veya daha fazla olumsuz çocukluk çağı deneyimi yaşadığı sonuçlarına ulaşılmaktadır. Bu olumsuz deneyimlerin, kişilerin yaşamındaki morbidite ve mortalitenin temel nedenleri olarak kabul edildiği görülmektedir (Felitti vd., 1998). Olumsuz çocukluk çağı deneyimlerinin, yetişkinlerin ciddi sağlık problemleri ile çocukluğunda yaşadıkları travmatik yaşam deneyimi arasında çok sayıda bağlantı bulunduğu saptanmıştır (Chapman vd., 2004; Danese ve McEwen, 2012; Dong vd., 2004). Mevcut araştırmalarda; olumsuz çocukluk çağı deneyimine sahip bireylerin yetişkinlik döneminde; sıklıkla depresyon, endişe, intihar düşüncesi, kendine zarar verme, madde kötüye kullanımı, uyku ve yeme bozuklukları, diyabet, kalp ve akciğer hastalıkları, bağlanma

problemleri, fiziksel, duygusal, sosyal, bilişsel, psikolojik sorunlar veya kişiler arası zorluklar yaşadıkları ifade edilmektedir (Gorman–Smith ve Tolan, 1998; Greenfield, Lee, Friedman ve Springer, 2011; Nurius, Green, Logan-Greene ve Borja, 2015; Wade ve diğ., 2016). Dahası olumsuz çocukluk çağı deneyimleri bulunan bireyler, yetişkinlik dönemlerinde herhangi bir olumsuz çocukluk çağı deneyimi bulunmayan bireylere göre daha fazla fiziksel ve zihinsel sağlık sorunu ile karşılaşmakta ve nihayetinde yaşamları daha erken ölümle son bulmaktadır (Anda vd., 2006; Bellis vd., 2015; McLaughlin, Conron, Koenen ve Gilman 2010).

Erken çocukluk döneminde sahip olunan olumsuz deneyimler ile bireylerin yetişkinlik döneminde yaşadıkları zorluklar arasındaki ilişkiye değinen çalışmalar, özellikle dezavantajlı gruplarda yer alan çocukların, olumsuz çocukluk çağı deneyimlerinin varlığına dikkati çekmektedir. Bu doğrultuda; korunma ihtiyacı olan çocukların, kurum bakımından önce bakım verenleri tarafından kendilerine sağlanması gereken şefkatli, sıcak ve güvenilir aile ilişkileri, eğitim, sağlık gibi alanlarda yeterli bakımı alamamaları sonucu en az bir olumsuz çocukluk çağı deneyimine sahip olması durumu, bu çocukların risk altında olduğunu açıkça göstermektedir (Altshuler ve Gleeson, 1999). Araştırmalar bu hususta erken çocukluk döneminde edinilen yaşam deneyimlerinin, bireylerin hayatları boyunca sağlıkları üzerindeki etkisinin büyük ölçüde görünür olduğunu belirtmesine rağmen (Courtney ve Dworsky, 2006; Herrenkohl, Klika, Herrenkohl, Russo ve Dee, 2012) devlet koruması altındaki çocukların kurum yaşantılarından önceki olumsuz çocukluk çağı deneyimlerine değinen çalışmaların ulusal ve uluslararası literatürde sınırlı sayıda olması dikkat çekicidir. Oysaki yakın aile ilişkilerinin olmadığı ve ebeveynlerin; şefkatinin, rahatlığının, desteğinin, sevgisinin yokluğu ile büyüyen çocuklarda çeşitli fiziksel ve psikolojik olarak incitici davranış ve etkilerin varlığı yadsınamaz bir gerçekliktir (Fowler, Toro ve Miles, 2009; Salazar, Keller, Gowen ve Courtney, 2013; Shonkoff vd., 2012). Devlet koruması altında büyüyen çocukların da; birincil bakım verenlerinden uzakta, sevgi, ilgi ve şefkatli bir bakımdan yoksun kalabileceği düşüncesinden hareketle, çocuklarda görülebilecek fiziksel ve psikolojik olarak incitici davranışların etkisinin, bireylerin sahip olduğu olumsuz çocukluk çağı deneyimleri ile açıklanabileceğini söylemek mümkündür. Bu problem doğrultusunda çalışmanın temel amacı; devlet koruması altında büyüyen bireylerin, kurum bakımı yaşantılarından önceki olumsuz çocukluk çağı deneyimlerinin ortaya konulmasıdır.

Çalışmanın, yaşam boyu gelişimsel bir bakış açısıyla; çocukların gelişim alanlarının desteklenmesi, erken müdahale ve önleme programlarının geliştirilmesi, yetişkinlik döneminde sağlıklı bir yaşam sürdüren bireyler olabilmeleri için, kurum bakımından önceki yaşantılarda karşılaşılan olumsuz çocukluk çağı deneyimlerinin önemini bilmesi yönünden alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

YÖNTEM

Bu araştırmada; devlet koruması altına alınan korunma ihtiyacı olan çocukların kurum bakımı öncesindeki yaşantılarının, olumsuz çocukluk çağı deneyimleri ile birlikte incelenmesi amaçlanmıştır. Bu çalışmada nitel yaklaşım kullanılmasının büyük yararı, belirli bir fenomen hakkındaki zengin bilgilerin toplanmasını ve değerlendirilmesini kolaylaştırmasıdır (Saldana, 2011, s.7). Bu bağlamda çalışmanın doğası gereği, bir fenomenin özünde ne olduğunu, o fenomenin doğasının ve anlamının ne olduğunu ortaya koymayı amaçladığı için nitel araştırma desenlerinden olan fenomenolojik yaklaşım kullanılmıştır. Fenomenolojik çalışmalar, kişilerin bir fenomenle ilgili yaşadıkları deneyimlerin ortak anlamını tanımlamakta ve katılımcıların algı, fikir ve deneyimlerini derinlemesine ve ayrıntılı bir şekilde analiz etmektedir (Creswell, 2013, s.79). Bu hususta da fenomenolojik araştırma deseni ile çalışmanın amacına ve özüne uygun olarak; devlet koruması altında yetişen bireylerin kurum bakımı altına alınmadan önceki yaşantıları ile olumsuz çocukluk çağı deneyimlerinin nasıl algılandığı, gerçekleşen bu olayları nasıl anımsadıkları ve nasıl anlamlandırdıklarına odaklanılmaktadır. Kartopu örnekleme yönteminde öncelikle araştırmaya veri sağlayacak bir kişiye ulaşılmakta, sonra o kişi aracılığıyla başka bir kişiye, o kişinin yardımıyla da diğer bir kişiye ulaşılarak, verilerin doygunluğa erişildiğinden emin oluncaya kadar çalışma grubunun belirlenmesine devam edilmektedir (Moustakas, 1994). Araştırmada çalışma grubu belirlenirken de, konu hakkında zengin bilgiye veya deneyime sahip olduğu düşünölen durumların araştırılmasına olanak sağladığı için, kartopu örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Araştırmaya katılan bireylerle gerçekleştirilen görüşmeler sonucunda katılımcılara, araştırmaya uygun nitelikte yeni bir görüşmeci önerip öneremeyecekleri sorulmuş, kartopu tekniğinden yararlanılarak öneriler çerçevesinde görüşmeyi kabul eden bireyler çalışma grubuna dâhil edilmiştir.

Çalışma Grubu

Bu çalışma kapsamında, fenomenolojik yaklaşımın kullanılması ortak deneyimlere ortak hikâyelere sahip bireylerin araştırmaya dâhil edilmesini, olumsuz çocukluk çağı deneyimlerinin özünün kavranmasını ve betimlenmesini olanaklı kılmıştır. Bu doğrultuda araştırmanın çalışma grubunu; olumsuz çocukluk çağı deneyimleri bağlamında yer alan sorulara cevap verebilecek yeterli donanıma sahip olabileceği düşünölen ve ortak deneyimlere sahip, devlet koruması altında büyüyen 10 yetişkin birey oluşturmaktadır. Her bir katılımcıya gizlilik ilkesine uygun olarak birer rumuz belirlenmiştir. Bu rumuzlar belirlenirken araştırmacı tarafından, her birinin çocukluk dönemindeki yaşantılarının özel ve biricik olması düşünöncesiyle çocukluk dönemlerinde yaşamlarında iz bırakan hatıralara yönelik kendilerinin belirlediği bir söz veya sözcük grubu ile ifade edilmesi istenmiştir. Araştırmanın çalışma grubuna ilişkin demografik ve tanımlayıcı bilgiler Tablo 1.'de katılımcıların rumuzlarının alfabetik sırasına göre yer almaktadır.

Tablo 1: Çalışma Grubunu Tanımlayıcı Demografik Bilgiler

	Cinsiyet	Yaş	Kurum bakımından önce birlikte yaşadığı kişiler	Kurum bakımına alınma yaşı	Kurum bakımına alınma nedeni
Barva	Erkek	27	Anne ve kardeş	7 yaş	Ailenin boşanma ile dağılması
Çikolatasever	Kadın	32	Anne, annenin birlikte olduğu kişi, kardeşler	12 yaş	Ailenin boşanma ile dağılması
Çorap	Erkek	35	Anne, baba, kardeşler	7 yaş	Kişinin bedensel yetersizliği durumu
Doktor	Kadın	30	Anne, üvey baba, kardeşler	14 yaş	Aile içi geçimsizlik ve şiddet
Eskici	Erkek	27	Babanne, dede ve kardeşler	4 yaş	Bakım verenlerin bakmak istememesi
Lala	Erkek	28	Üvey anne ve üvey baba	6 yaş	Ailenin boşanma ile dağılması
Meserret	Erkek	47	Halanın geniş ailesi	7 yaş	Annenin vefatı ve maddi problemler
Rull	Erkek	36	Baba	3,5 yaş	Ailenin boşanma ile dağılması ve maddi problemler
Scooby-Doo	Kadın	37	Anne ve kardeşler	8,5 yaş	Babanın vefatı ve maddi problemler
Zeytin	Erkek	34	Anne, baba ve kardeş	6 yaş	Annenin vefatı ve maddi problemler

Araştırmanın çalışma grubunu çocukluğunun büyük bir dönemini devlet koruması altında büyüyerek deneyimleyen ve araştırmaya gönüllü olarak katılan üçü kadın, yedisi erkek olan 10 yetişkin oluşturmaktadır. Kurum bakımına alınmadan önce öz ebeveynlerinden biri veya her ikisi ile yaşayan yedi kişi, öz anne ve öz babalarının olmadığı bir aile ortamında büyüyen üç kişi bulunmaktadır. Bireylerin kurum bakımına alınma yaşları incelendiğinde, yedisinin 0-8 yaş aralığında ve üçünün ise 9-18 yaş aralığında kurum bakımına alındıkları görülmektedir. Katılımcıların kurum bakımına alınma nedenleri çeşitlilik göstermekle birlikte öncelikli nedenlere bakıldığında; ebeveynlerin boşanması sonucu aile birliğinin dağılması, ebeveynlerden birinin vefatı sonucu çocuğun bakımını üstlenecek birinin olmaması, aile içi geçimsizliğin yaşanması, sosyoekonomik problemler ve ebeveynlerin özel gereksinimli olma halinden kaynaklanan bakım zorluğu nedenleriyle kurum bakımına yerleştirildikleri bildirilmektedir.

Veri Toplama Araçları

Nitel araştırmalarda görüşmeler önemli bir veri toplama yöntemi olmakla birlikte; bu görüşmelerin en büyük zenginliği; görüşülen kişilerin cevap verme şekillerinde, cevaplarının uzunluğunda ve konuştukları her konuda büyük bir esneklik tanınmasıdır. Böyle bir görüşmenin amacı, araştırmaya katılan kişileri "kendi sözleri" ile konuşmaya teşvik etmektir (Bogdan ve Biklen, 1997, s. 145). Bu doğrultuda, araştırmanın yöntemine uygun olarak katılımcılar ile derinlemesine görüşmeler

gerçekleştirilmiştir. Çalışma grubundaki bireylerle gerçekleştirilen derinlemesine görüşmelerde, uzman görüşleri dikkate alınarak araştırmacılar tarafından hazırlanan yapılandırılmış ve yarı yapılandırılmış görüşme formları kullanılmıştır. Araştırmada veri toplama aracı olarak iki görüşme formu kullanılmıştır. Bu veri toplama araçları; rumuz, yaş, cinsiyet, eğitim durumu, meslek, medeni durum, yaşanılan şehir gibi sosyodemografik bilgilerin yer aldığı *yapılandırılmış katılımcı bilgi formu* ile bireylerin kurum bakımı öncesindeki yaşantılarına ilişkin açık uçlu soruların yer aldığı *yarı yapılandırılmış görüşme formundan* oluşmaktadır. Görüşme formlarında yer alan ifadelerde herhangi bir eksiklik olmaması, anlaşılmazlıkların giderilmesi adına iki yetişkinle pilot çalışma yapılmıştır. İki kişiyle gerçekleştirilen görüşmelerin sonrasında formlar tekrar düzenlenmiş olup; araştırmada yer alan açık uçlu sorular aşağıdaki haliyle şekillenmiştir:

- Devlet koruması altına girmeden önceki yaşamınızı hatırlıyor musunuz? Hatırladığınız kadarıyla bahseder misiniz?
- Devlet koruması altına girmeden önceki yaşamınızda size bakım veren kişilerin birbirileri ile olan ilişkileri nasıldı?
- Devlet koruması altına girmeden önceki yaşamınızda size bakım veren kişilerin ve sizin ilişkileriniz nasıldı?
- Devlet koruması altına girmeden önceki yaşamınızda fizyolojik gereksinimlerinizin karşılanmadığı durumlar yaşandı mı? Bunlar nasıl problemlerden oluşuyordu?
- Devlet koruması altına girmeden önceki yaşamınızda ihtiyacınız olduğu anda size yardım edilmediği, sizin kendinizi önemsiz ya da değersiz hissetmenize neden olacak bir olay yaşandı mı? Oldu ise bahseder misiniz?
- Devlet koruması altına girmeden önceki yaşamınızda korkmanıza neden olacak, size fiziksel olarak zarar veren kişi/kişiler olduysa bunu paylaşır mısınız, eğer olduysa bunlar nasıl davranışlardı?

Verilerin Toplanması ve Analizi

Katılımcılar görüşmelerden önce; araştırmanın amacı, süreci ve katılımcılardan edinilen bilgilerin nasıl kullanılacağı konularında bilgilendirilmiştir. Görüşme tarihleri, dünyanın Covid-19 olarak bilinen koronavirüs ile zorlu bir mücadele verdiği salgın dönemine denk gelmesi nedeniyle, araştırmacının ve katılımcıların sağlıklarını tehlikeye atmamak adına bu görüşmelerin dijital ortamda (Zoom uygulaması) gerçekleştirilmesi uygun görülmüştür. Çalışma grubundaki bireylerle gerçekleştirilen görüşmeler her bir aday için yaklaşık olarak 90 dakika sürmüş ve Aralık 2020 - Şubat 2021 tarihleri arasında tamamlanmıştır. Katılımcılarla gerçekleştirilen görüşmelere ait ses kayıtları, görüşmenin yapıldığı günü izleyen birkaç gün içinde araştırmacılar tarafından, katılımcıların anlatımlarına sadık kalınarak bilgisayar ortamında yazılı hale getirilmiştir. Deşifre edilen verilerin çözümlenmesinde, araştırmacılara önemli olanaklar sunan Maxqda Analytics Pro 2020 nitel veri analizi bilgisayar programından yararlanılmış, araştırma verileri, yaşantıları ve anlamları ortaya çıkarmaya yönelik olarak fenomenoloji desenine uygun olan içerik analizi ile çözümlenmiştir. Yazılı metinlerin anlamlarının kategorilere göre sistematik bir şekilde incelenmesi ve çıkarımlar yapılmasına dayanan

bir araştırma yöntemi olan içerik analizine göre (Gökçe, 2009, s. 36), bu çalışmada da metinler defalarca okunarak kodlar oluşturulmaya başlanmıştır. Oluşturulan kodların benzerlik ve farklılıkları incelenmiş ve buna göre birbiriyle anlam ilişkisi bulunan kodlar bir araya getirilerek temalar ortaya çıkarılmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Bunun ardından temalar ve kodlar arasındaki örüntüler belirtilerek elde edilen bulgular, temalar çerçevesinde sunularak doğrudan alıntılarla desteklenmiştir. Araştırmacı tarafından kodlama gerçekleştirildikten sonra alandan bir uzmanın tutarlılık incelemesine tabii tutulmuştur. Araştırmacı ve uzman tarafından ayrı ayrı gerçekleştirilen kodlamalarda görüş birliği ve görüş ayrılığı sayıları tespit edilerek araştırmanın güvenilirliği/tutarlılığı Miles ve Huberman'ın (1994) formülü (Güvenirlilik=görüş birliği/görüş ayrılığı+ görüş ayrılığı)X100) kullanılarak hesaplanmış ve %86 oranında bir tutarlılık olduğu saptanmıştır.

Araştırmanın İnanırcılığı, Aktarılabirliği, Tutarlılığı ve Onaylanabilirliği

Birçok nitel araştırmacı, içsel ve öz-düşünümsel olarak kendilerine “Doğru mu anladık?” diye sormaktadır (Stake, 1995, s.107). Böylesine soruların kesin cevapları pek mümkün olmasa da, nitel araştırmacıların araştırmalarının geçerli ve güvenilir olması durumu, geçerlilik ve güvenilirlik ölçütlerini dikkatli bir şekilde kullanarak değerlendirmeleri gerektiğini göstermektedir (Thomas, 1993, s.39). Gerçekleştirilen bu araştırmanın geçerli ve güvenilir olması durumu da; araştırmanın inanırcılığı, aktarılabirliği, tutarlılığı ve onaylanabilirliği aşamalarının izlenmesi ile sağlanmıştır (Rose ve Johnson, 2020). Bu doğrultuda; katılımcılarla gerçekleştirilen derinlemesine görüşmelerde, katılımcıların çalışma ile ilgili fikirleri, eleştirileri, tavsiyeleri dinlenmiş; kullanılan doğru iletişim dili ile güven ortamı sağlanmış ve katılımcılara yöneltilen soruların cevaplarının samimiyetine inanılmıştır. Araştırmada elde edilen tüm verilerin (ses kayıtları, yazışmalar vb.) birçok ortamda yedekleri bulunmaktadır. Bunun dışında, yararlanılan tüm veri ve yöntemler bilimsel araştırma etikleri bağlamında doğrudan çalışmaya aktarılmıştır. Çalışmanın başlangıcından bitişine kadar geçen süreç içerisinde araştırmaya dışarıdan bir gözle yansız ve tarafsız bakabilen, araştırmacıların tutarlılığını değerlendirebilen iki uzman ile görüş birliği yapılmıştır. Ayrıca verilerden elde edilen temalar ve kodlar, konu ile ilgili gerçekleştirilen çalışmaların sonuçlarına dayandırılmıştır. Son olarak çalışma devam ettiği sürece, araştırmanın inanırcılığını arttırmaya ilişkin temalar arasındaki benzerlikler ve farklılıklar sürekli incelenmiştir. Böylesine bir incelemede izlenen yol, yazıya dökülmüş metinleri doğrudan alıntılar yaparak göstermek olmuştur. Veri analizi sonucunda elde edilen verilerle, ortaya çıkan bulgular ise açık ve net bir biçimde birbirleriyle ilişkilendirilmiştir.

BULGULAR

Bireylerin hikâyelerinin dinlenmesi ve yaşadıkları deneyimlerin anlaşılmasının, onların korunma ve topluma sağlıklı bir yetişkin olarak katılma hakkının gerçekleştirilmesindeki yol gösterici anahtar olduğu söylenebilir. Bireylerin çocukluk dönemindeki deneyimlerinin doğrudan araştırılması ve tanımlanması çocuklarla ilgili konularda daha zengin, daha derin ve daha doğru bir anlayış geliştirilmesi açısından oldukça önemlidir. Bu doğrultuda, devlet koruması altında kurum bakımı

deneyimi olan bireylerin kurum yaşantılarından önceki olumsuz çocukluk çağı deneyimlerinin incelendiği bu araştırmada, elde edilen bulgular bu bölümde sunulmuştur. Araştırmada gerçekleştirilen içerik analizi doğrultusunda “Devlet Koruması Altında Büyümüş Yetişkinlerin Kurum Öncesindeki Olumsuz Çocukluk Çağı Deneyimleri” kategorisi kapsamında; “hane içi işlev bozukluğu, ihmal ve istismar” olmak üzere üç tema ortaya çıkmıştır ve bulgular, bu temalar için alt başlıklar halinde sunulmuştur.

Şekil 1: Katılımcıların Olumsuz Çocukluk Çağı Deneyimlerine İlişkin Bulgular

Şekil 1 incelendiğinde katılımcıların devlet koruması altındaki kurum deneyimlerinden bağımsız olarak çocukluk dönemlerinde bakım verenleri ile birlikte sürdürdükleri yaşam içerisinde en az bir olumsuz çocukluk çağı deneyiminin mevcut olduğu; katılımcıların olumsuz çocukluk çağı deneyimlerine; hane içi işlev bozukluğu, ihmal ve istismar başlıkları altında maruz kaldıkları görülmektedir. Bireylerin olumsuz çocukluk çağı deneyimlerinin, bakım verenlerine yönelik yaşantıları, sosyoekonomik problemler ve duygusal ihmal ve duygusal istismar çatısı altında yoğunlaştığı çalışmanın önemli bulgularından biridir. Bireylerin çocukluk dönemlerindeki yaşantılarına ilişkin ifadelerinde ise çoğunlukla; ebeveyn vefatı, ebeveynler arasındaki geçimsizlik ve aile içi şiddete tanık olma, sosyoekonomik problemler dolayısıyla maddi yoksunluk gibi

durumlardan etkilendikleri; kendilerini değersiz hissettikleri ve sevgisiz bir ortamda büyüdüklerine ilişkin ifadeleri vurguladıkları görülmektedir.

Hane içi işlev bozukluğu, ihmal ve istismar temalarına ilişkin bulguların öncesinde katılımcıların kendilerine bakım veren kişilere karşı hislerinin de önemine değinmek için Şekil 2'deki kelime bulutuna yer verilmiştir. Katılımcıların kurum bakımına yerleştirilme sürecine kadar kendilerine bakım veren kişilere karşı olan duygularının ikircikli olduğu, bakım verenlerine ilişkin en sık kullandıkları sözler, kendi hisleriyle aktarıldığı kelime bulutu Şekil 2'de sunulmuştur.

Şekil 2: Katılımcıların Bakım Verenlerine Karşı Düşüncelerini İçeren Kelime Bulutu

Şekil 2 incelendiğinde bireylerin, yaşamlarında çoğunlukla zorluklarla mücadele ettikleri dile getirilmiş olup; özellikle ebeveynleri boşanan ya da ebeveyn kaybı yaşayan katılımcıların söylemlerinin daha fazla yer aldığı bu ifadelerde bireylerin bakımlarından sorumlu kişilere karşı kırgınlık, kızgınlık, öfke, sitem, hasret gibi duyguları yoğun olarak yaşadıkları görülmektedir. Katılımcıların şu anki yetişkinlik dönemlerinde karşılaştıkları olumsuz durumları dahi, çocukluk dönemlerinde sahip oldukları olumsuz çocukluk çağı deneyimleri ile ilişkilendirmeleri dikkat çekicidir. Bu bulgular ışığında katılımcıların bazılarının düşünceleri şu şekildedir:

“Ben çok zorlanıyorum, hala zorlanıyorum. Yaşadığım bütün olayları babama bağlarım, ama şu anda babam gelsin, kollarımı açarım ‘gel’ diye, isterim gelmesini.”
(Eskici, E, 27)

“Zor zamanları yaşayıp anlatmanın zorluğunu yaşadım şu an. Tevfik Fikret’in oğluna söylediği bir söz vardır; ‘Meserret; çocukların, yalnız çocukların payıdır.’ diye. Şimdi bakınca biz o dönemde bile bundan mahrum kalmışız, meserret denen duyguyu hiç yaşamamışız.” (Meserret, E, 47)

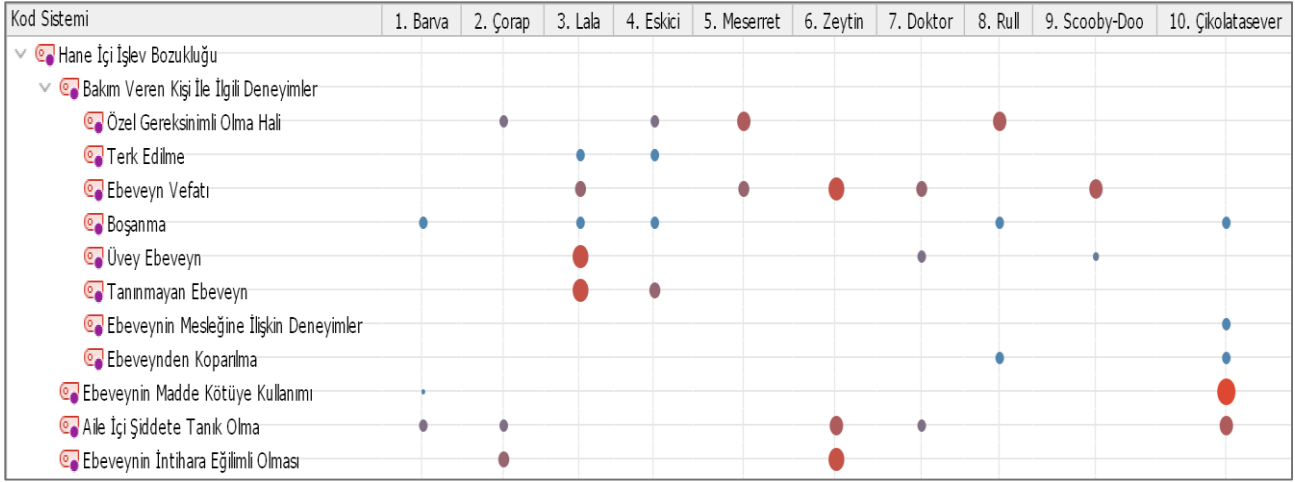
“Bizim bu yaşlarımızda yaptığımız hata; gerçek sevgiyi çocukken görmediğimiz için, en küçük bir şeyi ‘sevgi’ zannedip atlamamız.” (Scooby-Doo, K, 37)

“Bizim anneye hasret, babayla kopuk bir durumumuz vardı. Bir tarafımda babama hep çok acıyordum, bu durumuna sessiz sessiz ağlıyordum ama ona çok kızgın ve

çok öfkeliydim. İyi bir eş olamayabilirsin ama iyi bir baba olmak zorundasın. Sevgin biter, saygın biter ama tam dört kız çocuğuyduk biz. Yani bizden kopamazsın, böyle bir şey olamaz.” (Çikolatasever, K, 32)

Hane İçi İşlev Bozukluğu Temasına İlişkin Bulgular

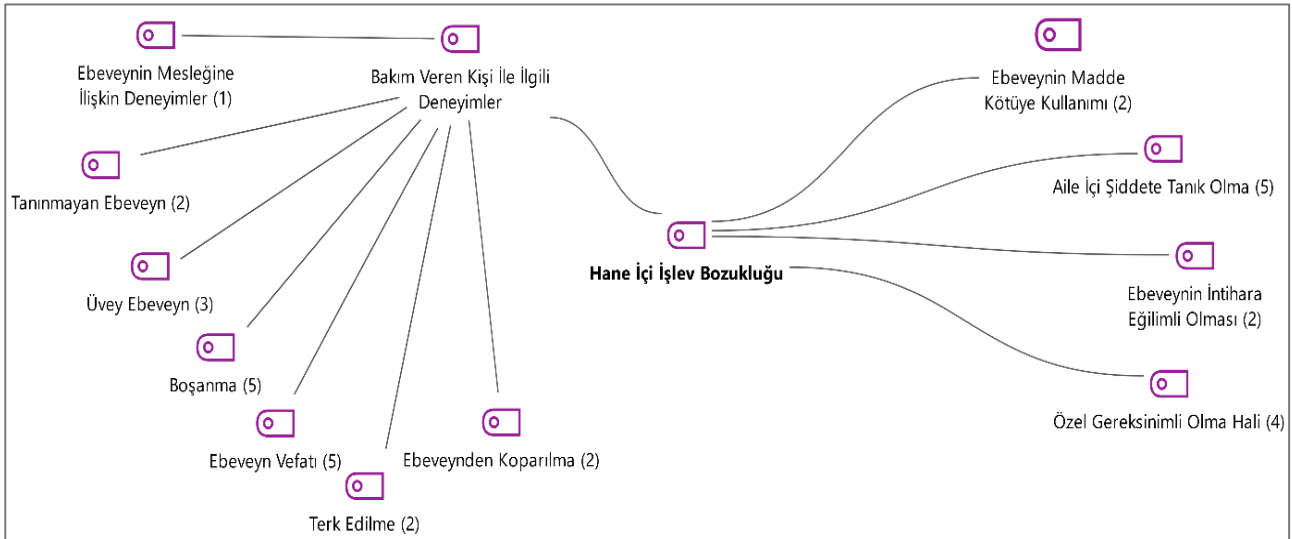
Şekil 3'te katılımcıların devlet koruması altına yerleştirilmeden önce birlikte yaşam sürdürdükleri bakım verenleri ile ilişkileri incelenmiş olup olumsuz çocukluk çağı deneyimlerinin “hane içi işlev bozuklukları” temasına ilişkin görüşlerini içeren bulgular sunulmuştur.

Şekil 3: Katılımcıların Hane İçi İşlev Bozukluğu Temasına İlişkin Olumsuz Çocukluk Çağı Deneyimleri

Şekil 3 incelendiğinde katılımcıların bakım verenleri ile birlikte yaşamlarını sürdürdükleri dönemlerde maruz kaldıkları hane içi bozukluğuna ilişkin görüşlerinin dört başlıkta toplandığı görülebilir. Bu başlıklar; bakım veren kişi ile ilgili deneyimler, ebeveynin madde kötüye kullanımı, aile içi şiddete tanık olma ve ebeveynin intihara eğilimli olması şeklindedir.

Katılımcılar hane içi işlev bozukluğunu oluşturan faktörlerden, çocukluk dönemlerinde ebeveynlerinden birinin kaybını, ebeveynlerinin boşanması sonucu aile birliğinin yitirildiği veya aile içi şiddete tanık oldukları durumları yaşamışlardır. Bunun devamında ebeveynlerin özel gereksinimli olup kendilerine bakamayacak durumda olması, ebeveynlerin ruhsal problemlerinin ve intihara eğilimli olması durumu ve ebeveynlerin madde kötüye kullanmasına şahit olmaları bireylerin hane içi işlev bozukluğuna maruz kaldıklarının açık bir göstergesidir. Bu doğrultuda Şekil 3, tüm katılımcıların en az bir tane hane içi işlev bozukluğunu deneyimlediklerini ifade etmektedir.

Şekil 4: Katılımcıların Hane İçi İşlev Bozukluğu Temasına İlişkin Kod-Teori Modeli

Şekil 4'te de görüleceği gibi katılımcıların bazılarının, kurum bakımı öncesindeki yaşantılarında hane içi işlev bozukluğuna yönelik karşılaşılan zorluklar aşağıda kendi düşünceleri ile ifade edilmiştir.

Hane içi işlev bozukluğuna ilişkin görüşlerden oluşturulan başlıkta, bakım verenlere ilişkin görüşlerin yer aldığı belirtilmiştir. Bu başlıkta katılımcıların bakım verenleri ile ilgili yaşantılarının hane içi işlev bozukluğuna neden olması yoğun olarak ebeveyn vefatı, boşanma ile aile birliğinin dağılması, üvey ebeveyn gibi faktörlere dayandırılmıştır. Katılımcıların çocukluk dönemlerinin çok erken yaşlarında öz ebeveynlerini kaybetmesi, ebeveynlerinin boşanması, üvey ebeveynlerin varlığı nedenleri ile olumsuz çocukluk çağı deneyimleri yaşamaları dikkati çekmektedir. Bazı katılımcıların üvey ebeveynlere sahip olmanın, ebeveyn kaybı yaşamının ve boşanma sonrası aile bütünlüğünün dağılmasına ilişkin ifadeleri şu şekildedir:

“Evde yalnızca annem ve üvey babamlaydık. O dönem üvey babamdan çok sıkıntı yaşadık.” (Doktor, K, 30)

“Benim ‘anne’ bildiğim üvey annem babamı aldatıyor. Bunlar çok büyük olaylar benim yaşadığım yerde, bu aldatma işini de aile içinden biriyle yapıyor üvey anne. Sonrasında baba boşanma davası açıyor, daha sonrasında velayetim babaya kalıyor.” (Lala, E, 28)

“Normalde biz sekiz kardeştik, annemle babam boşandıktan sonra bizi ayırdılar ve biz üç kardeş babamla beraber yaşıyorduk.” (Rull, E, 36)

Ebeveynlerin birbirlerine uyguladıkları şiddetin her türüsüne tanık olmanın, madde kötüye kullanan ebeveynlere sahip olmanın hane içi işlev bozukluklarının bir risk faktörü olduğu görülmektedir. Katılımcılardan Barva ve Çikolataşver, ebeveynlerinin kendi aralarındaki tartışmalarına ve anlaşmazlıklarına ek olarak ebeveynlerinin madde kötüye kullanmalarına vurgu yaparak konuya ilişkin düşüncelerini şu şekilde ifade etmişlerdir;

“Bizim peder çok alkol kullanırdı, kullandığı için de haliyle aramızda olmuşluğu da yoktu. İhtikçe kapıya gelmeler falan oluyordu, o yüzden onunla çok fazla bir iletişimimiz yoktu.” (Barva, E, 27)

“Annemle babam evlilik süresi içerisinde birbirlerini hiç anlamıyorlardı ve çok büyük iletişim sorunları vardı. Benim babam alkolikti, annemi zaten küçük yaşta kaçırmış ve köy hayatında evliliklerini sürdürmeye başlamışlar. Dolayısıyla şehir kızının köy hayatına uyum sağlayamaması, babamın alkolik olması, babamın sorumluluk sahibi olmaması... Hani hatırladığım annem ve babamla ilgili; sürekli kavga ediyorlardı, sürekli evde birbirlerini dövmeye çalışıyorlardı. Babam bizi hiç dövmeydi, hiç tokat bile atmamıştır, onlar hep kendi aralarında; annem babamı aldatır, babam annemi aldatır. Böyle bir hayattı.” (Çikolatasever, K, 32)

Katılımcılardan Eskici ve Meserret, ebeveynlerinin özel gereksinimli olması nedeniyle kendilerine bakım verememesini şu sözleri ile ifade etmişlerdir;

“Annem ben iki yaşındayken vefat etti, babam bedensel engelli ama nerede olduğu belli değil. Bu nedenle halamın ve ailesinin olduğu geniş bir aile kalıyorduk.” (Meserret, E, 47)

“Babamı hatırlıyorum, sol gözü kördü, yani bize bakamazdı.” (Eskici, E, 27)

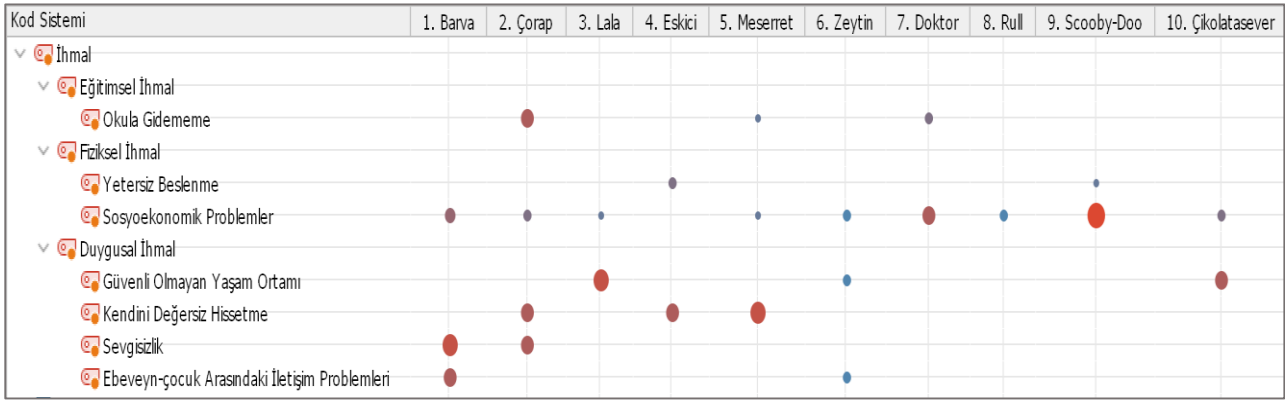
Hane içi işlev bozukluğuna neden olan bir diğer risk faktörlerinden olan ebeveynlerin depresif ve intihara eğilimli olması durumunu birebir yaşadıklarını belirten Zeytin ve Çorap ise, annelerinin intihar eylemine teşebbüs etmesine ve eylemi gerçekleştirmesine şahit olduklarını şu sözleriyle ifade etmişlerdir;

“Annemle babam arasında sürekli annemin kendi ailesinin baskıları ve tahrikleri sonucu, babamla ayırmaya çalışmalarından tartışmalar olurdu. Kardeşimle ben bir gün sokakta oynarken annemin ailesi kardeşimi kaçırdı, yanımızdan bir minibüsle geçip götürdüler. Babamla kardeşimi almaya gittiğimizde, annem bütün bu olanlara dayanamayıp kendi ailesinin yüzünden bu durumlara düştüğünü söyleyip kendisini bir odaya kilitledi ve annesinin haplarını alarak intihar etti.” (Zeytin, E, 34)

“Babam beni çocuk esirgeme kurumuna vermek için araştırmalar yaptı. Devlet korumasına verilmem için engelli olduğumu, durumumuz olmadığı için bana bakamayacağını söylüyordu. 1992 yılında ailemle Ankara'ya geldik. Annem bir köşkün önünde, 'Evladımı alın.' diyerek kendini yakmaya kalkınca, tabii olay basına yansıdı.” (Çorap, E, 35)

İhmal Temasına İlişkin Bulgular

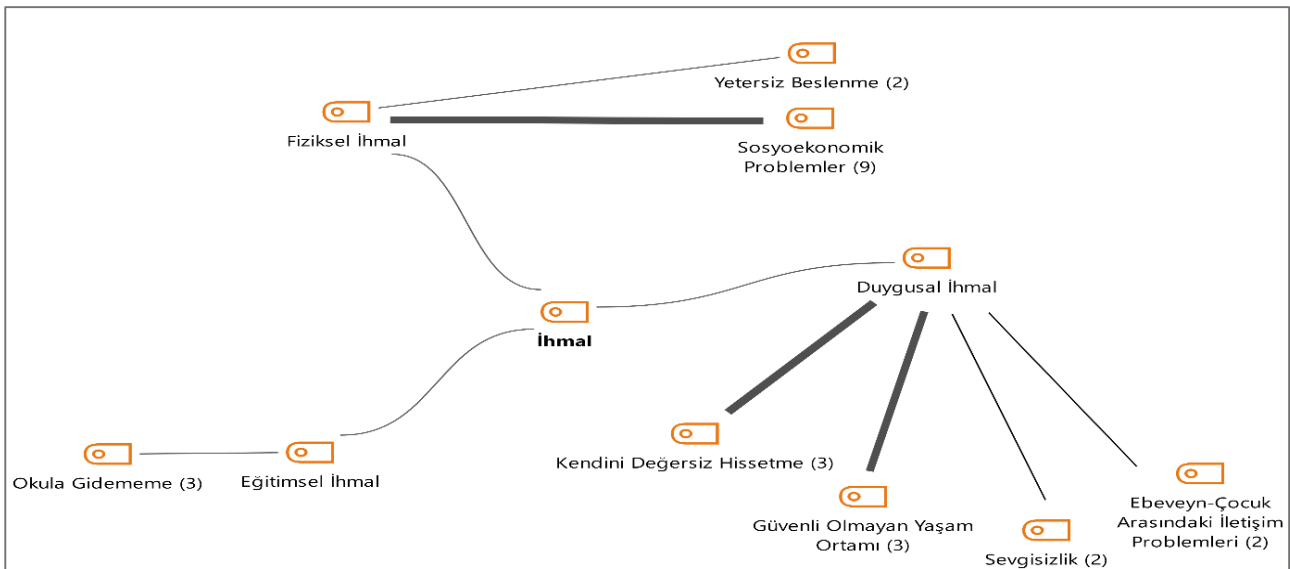
Şekil 5'te katılımcıların devlet koruması altına yerleştirilmeden önceki olumsuz çocukluk çağı deneyimlerinin “ihmal” temasına ilişkin görüşlerini içeren bulgular sunulmuştur.

Şekil 5: Katılımcıların İhmal Temasına İlişkin Olumsuz Çocukluk Çağı Deneyimleri

Şekil 5 incelendiğinde katılımcıların bakım verenleri ile birlikte yaşamlarını sürdürdükleri dönemlerde maruz kaldıkları ihmal türlerine ilişkin görüşlerinin üç başlıkta toplandığı görülmektedir. Bu başlıklar; ihmalin eğitimsel, fiziksel ve duygusal boyutu şeklindedir.

Şekil 5'te de görüleceği üzere katılımcıların hepsi ihmal türlerinden birine en az bir kez maruz kalmışlardır. İhmalin alt boyutlarından eğitimsel ihmal ile ilgili üç katılımcı, duygusal ihmal ile ilgili yedi katılımcı, fiziksel ihmal ile ilgili ise hemen hemen tüm katılımcıların görüşleri mevcuttur. Bireylerin özellikle duygusal ihmal boyutunda, ailesi veya kendisine bakım veren yetişkinlerle büyüdüğü ortamı, "kendilerini değersiz, sığıntı ve yük gibi hissettiren" bir bakım ortamı olarak betimledikleri, fiziksel ihmal boyutunda ise sosyoekonomik problemlerin bireylerin çocukluk dönemini fazlasıyla etkilediği göze çarpmaktadır.

Şekil 6: Katılımcıların İhmal Temasına İlişkin Kod-Teori Modeli

Şekil 6'da daha detaylı görüleceği gibi, katılımcıların büyük bir çoğunluğunun bakım verenleri ile birlikte yaşadıkları dönemleri belirten düşüncelerinde sosyoekonomik problemlere değinmesi dikkat çekicidir. Bireylerin çocukluk dönemlerinin çok erken yaşlarında; ebeveynlerinden birinin vefat etmesi, evde sağlık sigortası bulunmayan, çalışamayan ebeveynlerin olması, kardeş sayısının fazla

olması nedeniyle aile nüfusunun kalabalık olmasından kaynaklı maddi güçlükler yaşadıkları belirtilmektedir. Bu duruma ilişkin bazı katılımcıların ifadeleri şu şekildedir:

“Annem okuma yazması olmayan, çalışmayan bir insan. Zaten babam yaşarken de maddi durumumuz yokmuş. Maaş kalmamış, geçindirebilecek bir şey kalmamış.”
(Doktor, K, 30)

“Çok fakir bir mahalledeydik kendi evimizdi ama sıkıntı evin kendine ait olması değil tabii; bunun faturası, yemesi, içmesi var. Ciddi anlamda maddi zorluk yaşıyorduk çünkü babamın bir geliri yoktu ve bir gün kalp krizinden öldü gitti. Hiç unutmam mesela pirinç pilavı için ağladığımı bilirim. ‘Neden bizim evimizde pirinç pilavı olmuyor?’ diye. Pirinç pahalıydı ve annem alamayacağını söylüyordu.” (Scooby-Doo, K, 37)

“Doğduğum şehrin gecekondulu mahallelerinde bir şekilde büyüdüm, yanında ‘anne’, ‘baba’ diye gözlerini açtığım insanlar... Onların sosyoekonomik durumu gerçekten iyi değildi.” (Lala, E, 28)

“Hani şimdi yemek yiyorsun, ‘Yetimin gözü doymaz.’ diye bir sohbet geçiyor orada. Ya da bir şey yesen, bir şey içsen işte onun fazla olduğu belli oluyor. Tabii o zaman o insanların ekonomik durumu da çok kötü, çok da fazla bir şey diyemezsin.”
(Meserret, E, 47)

“Babamın bize bakacak gücü çok yoktu maddi olarak yani.” (Rull, E, 36)

Katılımcıların kurum bakımı deneyimlerinin öncesinde kendilerine bakım sağlayan bireylerle sürdürdükleri yaşantılarında tüm ihmal türleri içerisinde duygusal ihmale fazlasıyla maruz kaldığı saptanmıştır. Bu doğrultuda öncelikli olarak çocukluk dönemlerinde kendilerine güvenli yaşam ortamının sağlanamaması sonucu, bireylerin duygusal ihmale ilişkin yaşantılarında travmatik olaylara tanık olduklarına ilişkin görüşleri şu şekildedir:

“Ekonomik olarak babam bize bakamayacak durumdaydı, bunu sürdüremedi. İşlemler şimdiki kadar hızlı olmadığı için altı-yedi ay bekledik devlet korumasına girmek için, bir yandan okullar başlayacak. Sonunda babam kardeşimle beni alıp valiliğin önüne gidip dedi ki; ‘Ya bu çocukları devlet korumasına alın ya da bu çocuklarla birlikte kendimi aşağıda yakacağım.’ Babam tabii ki böyle bir şey yapmayacaktı ama o gün bayağı korkmuştuk.” (Zeytin, E, 34)

“Anneme, babamdan sonra şimdiki birlikte olduğu insan çok çektirdi; ayağından vurdu, dağa kaldırdı, dayak attı, o zaman da gece hayatında çalışmaya devam etti, polis baskınları... Bunlar bizim üstümüzde çok kötü travmalar bıraktı.”
(Çikolatasever, K, 32)

Katılımcıların çocukluk döneminde birlikte yaşamlarını sürdürdükleri kişiler tarafından kabul edilmedikleri, sevilmedikleri, ilgisiz ve kendilerini değersiz hissettiklerine ilişkin görüşlerinin olduğu

bildirilmiştir. Kuşkusuz ki, bireylerin temel gereksinimleri arasında yer alan barınma, giyinme, beslenme gibi etkenlerin katılımcılar için sevilme, değer görme, ilgilenilme gibi hislerle eşit oranda yer alması gerektiğine yönelik ifadelerine araştırma sorularına verdikleri yanıtlarda sıkça rastlanmaktadır. Bu doğrultuda, bazı katılımcıların konuya ilişkin ifadeleri şu şekildedir:

“Annem o zaman daha küçük olduğu için gençliğini yaşamak istedi, gitti yaşadı. Güzel de oldu en azından onun açısından. Ama çok da bir iletişimimiz var mıydı yok, hani çok aksi, ketum, sevgisini gösterebilen bir tip değildi.” (Barva, E, 27)

“Bir gün büyük babamların on-on beş hanelik tapusunun olduğu yaylada köylülerin bir mevsim için topladığı arpayı, buğdayı bir kibritle yok ettim, sırf merak. İşte bu tarz hikâyeler vardır benim daha çok hayatımda, bu tarz hikâyeler sebebiyle de çok sevilmiyordum, benimsenmeyen biriydim.” (Çorap, E, 35)

Bazı katılımcıların okula gidememe, gönderilmeme durumlarını yaşamaları, bireylerin çocukluk döneminde eğitimsel ihtiyaçlarının, gelişimlerinin kritik döneminde karşılanmadığını göstermektedir. Katılımcıların kurum bakımı öncesindeki yaşantılarında olumsuz çocukluk çağı deneyimlerinin eğitimsel ihmal boyutu ile ilgili sosyoekonomik problemler, üvey ebeveynlerin baskılarına maruz kalması ve dış faktörler gibi sebepler dolayısı ile okula gönderilmedikleri veya eğitim hayatlarına gecikmeli olarak başladıklarını belirten ifadeleri şu şekildedir:

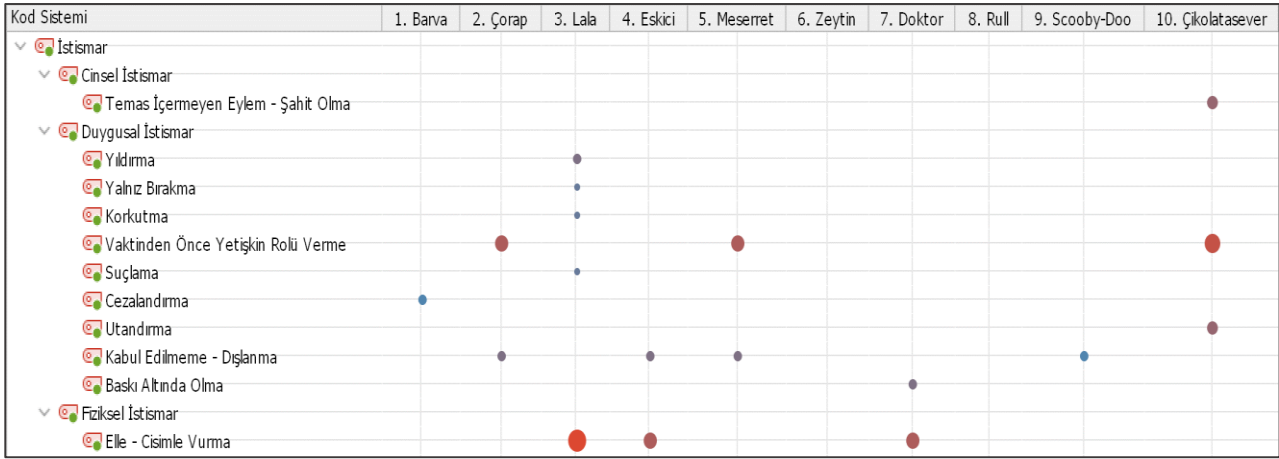
“Mesela ben kendi yaşitlarımla okula başlamadım, halamın evinde de kendi yaşıtım var, onlar okula başladılar, ben çobanlık yapmaya devam ettim. Çünkü ben de okula başlarsam koyunları güdecek birisi yok. Ben koyunları, inekleri okulun arka tarafında gütmeye başladım. Hayvanları biraz saldıktan sonra okulun bahçesinde sınıfları gözlüyordum.” (Meserret, E, 47)

“Yurtta olan ablam vardı ona söyledim; ‘Ben artık durmak istemiyorum, bu evde yaşamak istemiyorum.’ diye. Belki hayatım daha farklı olurdu, belki okurdum, okulu bıraktım çünkü.” (Doktor, K, 30)

“Okula beş yaşında başladığımdan köy okulunun sınıfın en küçük öğrencisiyim. Bu süreç biraz hareketliydi, siyasi sebeplerden dolayı okulumuz yakıldı, bir süre devam edemedim okula.” (Çorap, E, 35)

İstismar Temasına İlişkin Bulgular

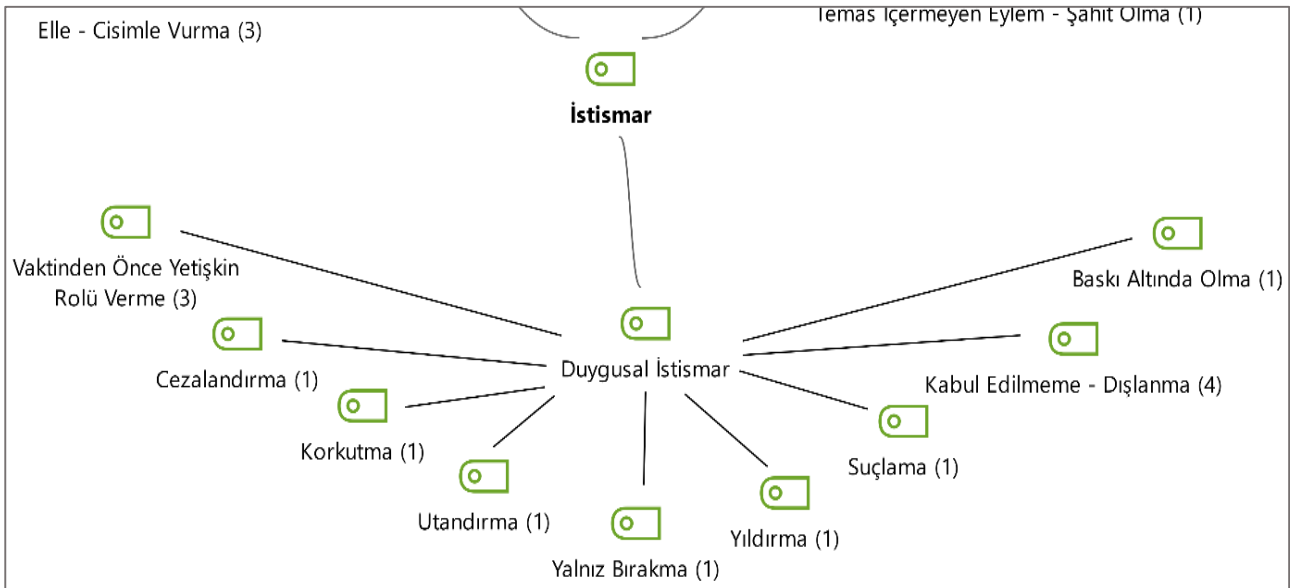
Şekil 7’de katılımcıların devlet koruması altına yerleştirilmeden önceki olumsuz çocukluk çağı deneyimlerinin “istismar” temasına ilişkin görüşlerini içeren bulgular sunulmuştur.

Şekil 7: Katılımcıların İstismar Temasına İlişkin Olumsuz Çocukluk Çağı Deneyimleri

Şekil 7 incelendiğinde katılımcıların bakım verenleri ile birlikte yaşamlarını sürdürdükleri dönemlerde maruz kaldıkları istismar türlerine ilişkin görüşlerinin üç başlıkta toplandığı görülebilir. Bu başlıklar; istismarın cinsel, duygusal ve fiziksel boyutu şeklindedir.

Şekil 7’de de görüleceği üzere katılımcıların çoğunun en az bir istismar türüne maruz kaldıkları açıkça ifade edilmiştir. Katılımcılardan bir kişi temas içermeyen eyleme şahit olarak cinsel istismara, yedi kişi farklı duygusal istismar türlerine ve üç kişi de kendisine bakım verenlerin cezalandırma yöntemi olarak fiziksel istismara maruz kaldıklarını belirtmişlerdir.

Şekil 8: Katılımcıların İstismar Temasına İlişkin Kod-Teori Modeli

Şekil 8’de daha detaylı görüleceği gibi bireylerin tüm istismar türleri arasında kabul edilmeme ve vaktinden önce yetişkin rolü verilmesi ile en fazla duygusal istismara, sonrasında fiziksel istismara maruz kaldıkları bulunmuştur. Katılımcıların bakım verenleri ile sürdürdükleri yaşamlarında öz ebeveynlerinin yanı sıra üvey ebeveynin varlığı ya da akrabaları ile birlikte yaşamlarının o aileye kabul edilmedikleri ve “dışlanmış” hissini yaşamlarına neden olmuştur. Katılımcıların bazıları, maruz kaldıkları duygusal istismar ile ilgili olarak düşüncelerini şu şekilde ifade etmişlerdir:

“Artık biz pencere, dolap indirmeye başlayınca son bir dönem annem işe giderken kapıyı kilitliyordu üstümüze hani bir şey yapmayalım diye, ocağı falan kapatıyordu.”
(Barva, E, 27)

“Sığıntı olduğunu hissediyorsun. Eve gelin geliyor, o gelin seni sahiplenemiyor ya da kabul edemiyor. Onlar geçinemiyorken sen orada bir fazlalık gibi görünüyorsun.”
(Meserret, E, 47)

Bir katılımcı ise annesinin gece hayatında çalıştığı dönemlerde öz annesi ve öz babasının kendisinde bıraktığı duygu durumunu şu şekilde ifade etmiştir:

“Babam içmeye sabah ezanında başlıyordu. Ve günün yirmi dört saati sarhoştı, ayık değildi. Çocukken hatırladığım arkadaşlarımın yanındayken en rencide olduğun an neydi dersiniz; İlkokul üçe giderken, okuldan dönüyoruz arkadaşlarımla, köşeyi dönünce arabesk müziğin son ses olduğu ve alkolik bir babanın balkondan bağırış sesi... Mesela çok utanırdım bundan, hiç eve gelmek istemezdim. Bir yandan ben okuldan geldikten yaklaşık 2-3 saat sonra annem işe gitmek için hazırlanıyor, annenin hazırlandığını görüyorsun. Bu çok acı verici bir şeydi benim için. Mesela annem işe gittikten sonra gece 22:30-23:00 gibi annemin abonesi gelirdi onu almaya, alırdı annemi ve ben sabaha kadar uyuyamazdım. Çünkü babam sızıp kalırdı, annem eve sarhoş gelecek mi -gelirse eğer- kapıyı ona biri açmak zorunda kalırdı düşüncesiyle.” (Çikolatasever, K, 32)

Katılımcılara bakım verenleri tarafından uygulanan şiddetin yalnızca fiziksel boyutla sınırlı kalmadığı, fiziksel şiddete duygusal şiddetle birlikte maruz kalındığına vurgu yapılmaktadır. Eskici ve Lala, bu doğrultuda sebepsiz durumlarda dahi maruz kaldıkları, olumsuz çocukluk çağı deneyimlerinin fiziksel istismar boyutu ile ilgili düşüncelerini şu şekilde ifade etmişlerdir:

“İki kız kardeşimi götürdüler, bir tane kızı dedemler kendilerine hizmetçi olarak bıraktılar, kalan üç erkek kardeşi yani bizi kuruma yerleştirdiler. Dedemlerle kaldığımız dönemdeki ilişkimize gelecek olursak hep dayak yedik. Hani hepimizin değneği farklıydı.” (Eskici, E, 27)

“Kadın (üvey anne) sürekli bana psikolojik ve fiziksel şiddet uyguluyor. Bunu babam işe gittiği zaman yapıyor, baba geldiği zaman da babaya karşı beni dolduruyor, ‘Bak, bugün bu çocuk bunu bunu yaptı, sürekli yaramazlık yapıyor.’ diye. Bu sefer ekstra babadan fiziksel şiddet görüyorsun. Sabah anneden yiyorsun, akşam babadan. Sabah anneden dayak yeme sebebin ile akşam babadan dayak yeme sebebi ise farklı.” (Lala, E, 28)

Olumsuz çocukluk çağı deneyimlerinin cinsel istismar boyutuna ilişkin görüş yalnızca bir katılımcıya aittir. Katılımcılardan Çikolatasever, ebeveynlerinin birbirini sürekli olarak aldattığını, ebeveynlerinin eylemlerinde uygun olmayan görüntülere şahit olduğunu şu şekilde ifade etmiştir:

“Annem hem telekızlık, hem dansözlük hem de konsomatrislik yapıyordu. Babamın buna göz yumması, babamın annemin en yakın arkadaşlarıyla annemi aldatması... Hiç unutmuyorum, bir gün annem işe gittiğinde babamı, annemin en yakın arkadaşıyla çırılçıplak gördüm.” (Çikolatasever, K, 32)

TARTIŞMA VE SONUÇ

Çocukluğunun bir dönemini kurum bakımında büyüyerek geçiren devlet koruması altındaki yetişkinlerin, kurum bakımından önceki yaşantılarında karşılaştıkları olumsuz çocukluk çağı deneyimlerinin incelenmesi amacıyla yapılan bu araştırmada; katılımcıların kurum bakımındaki deneyimlerinden önce birlikte yaşadığı yetişkinler ya da çevresel faktörlerden dolayı en az bir olumsuz çocukluk çağı deneyimine sahip olmaları retrospektif olarak değerlendirilmiştir. Mevcut bulgular, bireylerin olumsuz çocukluk çağı deneyimlerine sahip olmalarını; ebeveynlerin boşanması sonucu aile birliğinin yitilmesi, ebeveyn kaybı, ebeveyn-çocuk arası iletişim ve sevgi eksikliği, üvey ebeveynlerin varlığı, yoksulluk gibi bir dizi risk faktörü ile ilişkili olduğunu ifade etmektedir. Nitekim araştırma, bu risk faktörlerinin etkisi ile çalışmaya katılan bireylerin hemen hepsinin, devlet koruması altındaki kuruma yerleştirilmesine neden olan hane içi işlev bozukluğu, istismar ve/veya ihmal geçmişi olduğunu göstermektedir. Ulusal literatürde gerçekleştirilen çalışmaların olumsuz çocukluk çağı deneyimlerinin takımyıldızlarını oluşturan; hane içi işlev bozukluğu, istismar ve ihmalin, çocukların kurum bakımına yerleştirilme nedenleri olarak ele alındığı görülmektedir (Kesen, Karakuş, Deniz, 2012). Bu doğrultuda konuya ilişkin gerçekleştirilen diğer araştırmalarda da bireylerin devlet koruması altına alınma nedenleri olarak; ekonomik ve sosyal yoksunluğun, terk edilmenin, ebeveynleri kaybetmenin ve ebeveynlerin boşanmalarının etkili olduğunu belirtmesi çalışmanın bulgularını desteklemektedir (Elmacı, 2010; Karakuş, Kırlioğlu, Başer ve Burcu, 2013).

Ulusal literatürde devlet koruması altında büyüyen çocukların olumsuz çocukluk çağı deneyimlerinin incelenmesine yönelik gerçekleştirilen çalışmaların sınırlı olması, korunma ihtiyacı olan bireylerin olumsuz çocukluk çağı deneyimlerinin araştırılmasının daha da önemli olduğunu göstermektedir. Oysaki olumsuz çocukluk çağı deneyimlerinin bireyler üzerindeki etkileri ve özellikle toplumdaki yaygınlığına ilişkin çalışmaların uluslararası literatürde sıkça yer alması, çocukların çok erken yaşlarında maruz kaldıkları travmatik olaylara yönelik önleme ve müdahale merkezlerinin oluşturulmasına da zemin oluşturmaktadır. Bu doğrultuda yakın tarihli bir meta-analiz çalışması incelendiğinde; nüfusa ve ülkeye bağlı olarak olumsuz çocukluk çağı deneyimlerinin yaygınlık oranları ile ilgili önemli farklılıklar bulunmaktadır. Batı ülkelerinin genel popülasyonundaki katılımcıların %43-74'ünün en az bir ve katılımcıların %7-21'inin ise dört farklı olumsuz çocukluk çağı deneyimine sahip oldukları bildirilmiştir (Hughes vd., 2017). Bu da göstermektedir ki; tek bir olumsuz

çocukluk çağı deneyimine sahip bireylerin, aslında birden fazla istismar, ihmal türü de yaşadığı veya hane içi işlev bozukluğuna tanık olduğu söz konusu araştırmamızın bulgularını destekler niteliktedir.

Bireylerin doğdukları andan itibaren sağlıklı bir gelişim sürdürmeleri, toplumun bir parçası olmasında ailenin önemli bir rol üstlenmesi, ebeveynlik fonksiyonlarının yerine getirilmesi ve aile bağlarının sağlam bir temel üzerine inşa edilmesi önemlidir. Nitekim çalışma grubunda yer alan bireylerin çocukluk döneminde bakımlarından sorumlu kişilerin, erken çocukluk döneminden itibaren çocuklarına vermeleri gereken bakımın sürekliliğinin sağlanamaması durumu, çoğunlukla ebeveyn kaybı ya da ebeveynler arası ilişkilerin bozulmasıyla ilgilidir. Özellikle boşanma, ebeveyn kaybı ve terk edilmenin görüldüğü durumlarda aileler, çocuklarının gelişim alanlarını destekleyemeyecekleri, bakımlarını tam ve eksiksiz olarak sağlayamayacağı fikrinden hareketle çocukların devlet koruması altında daha sağlıklı bir yaşamlarının olacağını düşünebilmektedir (Clemens vd., 2020).

Çalışmanın önemli bir sonucu, katılımcıların çocukluk döneminde sosyal ve ekonomik açıdan dezavantajlı bir aile ortamında büyümelerinin, yaşamlarını olumsuz yönde etkileyen diğer bir olumsuz çocukluk çağı deneyimine sahip olması durumudur. Bu doğrultuda katılımcıların yarısından fazlası kendilerine bakım veren kişilerle birlikte sürdürdükleri yaşamlarında maddi güçlükler yaşadıklarını belirtmiş; bu durumun ebeveyn kaybı, ebeveynlerin işsizliği ya da doğdukları andan itibaren sosyoekonomik açıdan dezavantajlı bir aile ortamında büyümelerinden kaynaklandığı ifade edilmiştir. Alt sosyoekonomik düzeye sahip bir ailede büyüyen çocuklar; yoksulluk ile birlikte aynı zamanda birçok olumsuz çocukluk çağı deneyiminden de etkilenmiş olmakta ve bu durum; çocukluk döneminde çocuklar için yıkıcı, yetişkinlikte de devam eden stres faktörlerini beraberinde getirmektedir (Slack, Berger ve Noyes, 2017). Maddi güçlüklerin, bireylerin yaşamlarını ve özellikle gelişimlerini sekteye uğratmasının yanı sıra ebeveynlerinden en az birinin veya çocuğun bakımından sorumlu kişilerin madde kötüye kullanımları, intihara meyilli olması ya da çocukların aile içi şiddete tanık olması, çocukların yaşamlarında unutamayacakları derin izler bırakabilmektedir. Funzotto ve Fusco gerçekleştirdikleri çalışmalarında, 6 yaşın altındaki çocukların aile içi şiddete tanık olma risklerinin daha yüksek olduğunu belirtmektedir (Fantuzzo ve Fusco, 2007). Bu çalışma grubundaki yetişkinlerin çoğunun aile içi şiddete 6 yaşın öncesinden tanık olmaları bu bulguyu destekler niteliktedir. Konuya ilişkin gerçekleştirilen araştırmalar, aile içi şiddete tanık olan çocukların, aile içi şiddetin olmadığı aile ortamında büyüyen çocuklara göre daha düşük düzeyde sosyal-duygusal ve bilişsel beceriler sergilediklerini göstermektedir (Margolin ve Gordis, 2000). Bunun yanı sıra birçok çalışma, aile içi şiddeti kapsayan hane içi işlev bozukluğunun bir risk faktörü olarak, ebeveynlerin maddeyi kötüye kullanımı ile olumsuz çocukluk çağı deneyimleri arasındaki ilişkiyi hedef almaktadır (Kunitz, Levy, McCloskey ve Gabriel 1998; Langeland ve Hartgers, 1998). Katılımcıların da çocukluk döneminde ebeveynlerinin özellikle alkol kullanımını bildirmeleri ve ebeveynlerinin bu davranışından dolayı birtakım olumsuz durumlara, birtakım istismara tanık oldukları görülmektedir.

Çalışmanın diğer bir önemli sonucu da, risk faktörleri olarak ele alınan hane içi işlev bozukluğu ve bakım veren kişilerle olan olumsuz ilişkiler arttıkça çocukların istismar ve ihmal türlerine maruz kalmalarının da çarpıcı biçimde artmasıdır. Bireyler bu istismarlara; hane içi işlev bozukluğu, kendilerine bakım veren kişilerle ilgili iletişimlerini ya da ihmalle birlikte maruz kalmışlardır. Brown ve diğerlerinin (1998) çalışması da risk faktörleri arttıkça çocukların kötü muamelelere daha fazla uğradıklarını göstermektedir (Brown, Cohen, Johnson ve Salzinger, 1998). Katılımcıların bazılarının, ebeveynlerinden yalnızca biri hayatta olduğu veya üvey olan ebeveynlerle yaşamak zorunda kaldıkları için istismar ve/veya ihmal türlerinden en az birini deneyimledikleri görülmektedir. Bu doğrultuda, katılımcılar; temas içermeyen ancak babasının ve başka bir kadını çıplak bir şekilde yan yana gördüğünü belirten cinsel istismara; utanma, suçlanma, ceza alma, baskı altındaki hislerini belirten duygusal istismara; cezalandırma yöntemi olarak fiziksel şiddetin fiziksel istismara neden olduğu durumları yaşamışlardır. Katılımcıların istismar türlerine doğrudan ya da dolaylı olarak maruz kalmaları, bir yandan ihmale uğradıklarını da ifade etmektedir. Bireylerin çocukluk döneminde ihmal türleri içerisinde en çok sevgisizlik, değersizlik ve kendilerini birlikte kaldıkları yetişkinlerin yanında bir yük gibi hissetmeleri çalışmanın diğer önemli bir sonucudur.

Jamora ve diğerlerinin (2009) gerçekleştirdiği araştırmanın, çocukların devlet koruması altına yerleştirilmeden önce birlikte yaşamını sürdürdükleri ebeveynlerinin kaybı, terk etmesi, aile içi ve topluluk şiddeti, fiziksel istismar ve ihmale daha fazla maruz kaldıklarının sonucu, mevcut çalışmanın bulgularını desteklemektedir (Jamora vd., 2009). Erken çocukluk döneminde, çocukların olumsuz durumlara karşı davranışsal olarak savunmasız ve kötü muameleler ile başa çıkmak için gerekli bilişsel becerilere sahip olamamaları, yaşadıkları stres dolu olumsuz deneyimler, istismar ve ihmal ile çok erken yaşlarda tanışmaları gibi nedenler ile yaşamlarının en kritik döneminde tüm gelişim alanlarını etkilemektedir (Keiley, Howe, Dodge, Bates ve Pettit, 2001). Bu doğrultuda çocukların devlet koruması altına yerleştirilmeden önceki yaşantılarının sıklığının ve nedenlerinin sağlık sonuçlarıyla olan ilişkisini incelemek, bütüncül bir bakış açısı ile değerlendirmek, kavramsal olarak anlamak ve etkili bir şekilde müdahale etmek esastır.

Olumsuz çocukluk çağı deneyimlerine yönelik ulaşılan çalışmaların literatürde daha çok nicel araştırma yöntemleri ile gerçekleştirildiği görülmektedir. Çocukluk döneminde bu tür olumsuz deneyimlere sahip olmanın yetişkinlik dönemindeki etkilerinin daha anlaşılır olması adına; çocukların devlet koruması altına yerleştirilmeden önceki yaşamlarına dair nitel ve karma yöntemli veri toplamanın gelecekteki çalışmalara dâhil edilmesi önerilmektedir. Bu doğrultuda çocukluk döneminde yaşanan olumsuz deneyimlere neden olan faktörleri ortadan kaldırmak için daha fazla araştırmanın gerekli olduğu söylenebilir. Böylece çocuklar hayatlarında gerçekten hangi deneyimlerin kendileri için yararlı ve zararlı olabileceğinin farkında olmaya, daha mutlu ve sağlıklı bir yaşam sürdürmeye odaklanabilirler. Gerçekleştirilen bu çalışma, olumsuz çocukluk çağı deneyimleri maruziyetinin çok çeşitli sağlık ve sosyal problemler, riskli davranışlar ve hastalıklar üzerindeki etkilerine genel bir bakış sağlayan araştırmalara olan ihtiyacı göstermektedir.

Olumsuz çocukluk çağı deneyimlerinin etiolojisinin tek bir nedene bağlı olmadığı; bu durum üzerinde aile bağları, çevre ve toplumsal düzeydeki faktörlerin de büyük bir etkisinin olduğu unutulmamalıdır. Erken çocukluk döneminde olumsuz çocukluk çağı deneyimlerine yönelik müdahale ve önleme programlarının bulunmaması bireylerin zihinsel, duygusal ve bedensel gelişimini sekteye uğratmakta; ergenlik ve yetişkinlik dönemine kadar süren bir dizi olumsuz durumlara neden olmaktadır. Bu olumsuz durumların yaşanmaması, ruh sağlığına ve yaşamı tehdit eden diğer sağlık sorunlarına karşı artacak bir duyarlılıkla mümkündür. Toplumda olumsuz çocukluk çağı deneyimlerinin risk faktörleri, kısa ve uzun vadeli etkileri tanınmadığı, önlenmediği ve müdahale edilmediği müddetçe, bu deneyimlerin gelecek nesiller boyunca etkilerini sürdüreceği öngörülebilmektedir. Bu hususta, çocuklarla çalışan meslek profesyonellerinin, dezavantajlı gruplarda yer alan çocukların olumsuz çocukluk çağı deneyimlerini belirlemede kolaylık sağlayacak gelişimsel tarama araçlarını geliştirmeye ve iyileştirmeye devam etmeleri oldukça önemlidir. Ayrıca, bireylerin olumsuz çocukluk çağı deneyimlerinin değerlendirilmesi ile ilgili çabalara, olumlu çocukluk çağı deneyimlerinin de dâhil edilerek araştırılmasının çok sayıda kısa ve uzun vadeli faydası olacağı düşünülmektedir (Merrick ve Narayan, 2020).

Çocukların tüm gelişim alanlarının desteklenmesinin, sağlıklı, sevgi, şefkat dolu ve ilgili bir bakım ortamında büyümelerinin, çocukların birincil bakım verenlerinin de tam bir sağlık ve iyilik haline öncelik verilmesi ile mümkün olacağı düşünülmektedir. Çocukların devlet koruması altına yerleştirilme nedenlerinin, olumsuz çocukluk çağı deneyimlerinin birer risk faktörü olduğu düşünülürse, aile ve çocuk refahına odaklanan erken müdahaleler, çocuk gelişimindeki önemini korumaktadır. Dezavantajlı gruplarda yer alabileceği öngörülen çocukların ev ve aile yaşamına yönelik gerçekleştirilecek sağlıklı ve başarılı sosyal incelemeler, ilgili birimler tarafından planlı ve sistematik bir müdahale süreci olarak ele alınmalıdır. Korunma ihtiyacı olan çocukların desteklenip güçlendirilmesi, mensubu olduğu ailenin de güçlenmesine katkı sağladığından gerçekleştirilecek sosyal hizmet uygulamalarının ulaşılabilir olması, ayrıca bu uygulamaların ulaşılabilirliği kadar etkili ve doğru müdahale planlamaları ile yapılması oldukça önemlidir. Bu doğrultuda da çocuklar ve ailelerine sağlanacak destekler; ihtiyaçlara uygun olarak tasarlanan, uygulanabilir hedeflerin belirlendiği, aile ve çocuk birliğini güçlendirecek, takip sisteminin düzenli aralıklarla seyrettiği “çocuk gelişimi ve sosyal hizmetler” çerçevesinde gerçekleştirilecek etkili önlem ve müdahaleler şeklinde olmalıdır.

Son olarak Hart (1992, s.9), çocuğun yüksek yararının düşünüldüğü her türlü duruma bir atıfta bulunarak; *“Toplumun en çok fotoğrafı çekilen ve en az dinlenen üyeleri çocuklardır.”* sözü ile olumsuz çocukluk çağı deneyimine sahip yetişkinlerin ve birçok çocuğun sesi olmuştur.

ARAŞTIRMAYA İLİŞKİN ETİK BİLGİLER

Araştırma uygulama aşaması öncesinde, araştırmada kullanılacak ilgili veri toplama araçları ile Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Etik Kurulu'na sunulmuştur. Etik kurul tarafından araştırmanın

gerçekleştirilmesinde herhangi bir sakınca görülmediği bildirilmiş, gerekli izinler alınmıştır. Görüşme öncesinde araştırma kapsamında katılımcıların verecekleri bilgilerdeki veri kaybının önüne geçmek amacıyla ses kayıt cihazının sadece bilgilerin yazılı dokümana dönüştürebilmek maksadıyla kullanılacağı konusunda katılımcılara bilgi verilmiş, güven ortamının sağlanmasına özen gösterilmiştir. Bu doğrultuda görüşmeler esnasında, önemli ayrıntıların kaçırılmaması adına, katılımcıların izni alınarak ses kayıt cihazı kullanılmıştır. Katılımcılardan alınan sözlü onam doğrultusunda görüşmeler kayıt altına alınmış, araştırmada gizlilik esası gereği katılımcılar için birer rumuz belirlenmiştir.

ARAŞTIRMACILARIN KATKI ORANI

Yazarlar çalışmaya eşit oranda katkı sağlamıştır.

ÇATIŞMA BEYANI

Bu çalışmada herhangi bir potansiyel çıkar çatışması bulunmamaktadır.

KAYNAKÇA

- Altshuler, S. J., Gleeson, J. P. (1999). Completing the evaluation triangle for the next century: Measuring child "well-being" in family foster care. *Child Welfare*, 78(1), 125-147.
- Anda, R. F., Felitti, V. J., Bremner, J. D., Walker, J. D., Whitfield, C., Perry, B. D., Dube, S. R., Giles, W. H. (2006). The enduring effects of abuse and related adverse experiences in childhood: A convergence of evidence from neurobiology and epidemiology. *European Archives of Psychiatry and Clinical Neuroscience*, 256(3), 174–186. doi: 10.1007/s00406-005-0624-4.
- Bellis, M. A., Hughes, K., Leckenby, N., Hardcastle, K. A., Perkins, C., Lowey, H. (2015). Measuring mortality and the burden of adult disease associated with adverse childhood experiences in England: A national survey. *Journal of Public Health (United Kingdom)*, 37(3), 445–454. doi: 10.1093/pubmed/fd0065.
- Bogdan, R., Biklen, S. K. (1997). *Qualitative research for education*. Boston, MA: Allyn & Bacon.
- Brown, J., Cohen, P., Johnson, J. G., Salzinger, S. (1998). A longitudinal analysis of risk factors for child maltreatment: Findings of a 17-year prospective study of officially recorded and self-reported child abuse and neglect. *Child Abuse and Neglect*, 22(11), 1065–1078. doi: 10.1016/S0145-2134(98)00087-8.
- Chapman, D. P., Whitfield, C. L., Felitti, V. J., Dube, S. R., Edwards, V. J., Anda, R. F. (2004). Adverse childhood experiences and the risk of depressive disorders in adulthood. *Journal of Affective Disorders*, 82(2), 217–225. doi: 10.1016/j.jad.2003.12.013.
- Clemens, V., Bürgin, D., Eckert, A., Kind, N., Dölitzsch, C., Fegert, J. M., Schmid, M. (2020). Hypothalamic-pituitary-adrenal axis activation in a high-risk sample of children, adolescents and young adults in residential youth care – Associations with adverse childhood experiences and mental health problems. *Psychiatry Research*, 284 (112778), 1-7. doi: 10.1016/j.psychres.2020.112778.

- Courtney, M. E., Dworsky, A. (2006). Early outcomes for young adults transitioning from out-of-home care in the USA. *Child & Family Social Work, 11*(3), 209-219.
- Craig, J. M. (2020). Do adverse childhood experiences influence the desistance process?, *Deviant Behavior, 41*(6), 683-704.
- Creswell, J. W. (2013). *Qualitative inquiry & research design: Choosing among five approaches*. Los Angeles, USA: Sage Publications.
- Danese, A., McEwen, B. S. (2012). Adverse childhood experiences, allostasis, allostatic load, and age-related disease. *Physiology and Behavior, 106*(1), 29–39. doi: 10.1016/j.physbeh.2011.08.019.
- Dong, M., Giles, W. H., Felitti, V. J., Dube, S. R., Williams, J. E., Chapman, D. P., Anda, R. F. (2004). Insights into causal pathways for ischemic heart disease: adverse childhood experiences study. *Circulation, 110*(13), 1761-1766.
- Dube, S. R., Felitti, V. J., Dong, M., Giles, W. H., Anda, R. F. (2003). The impact of adverse childhood experiences on health problems: evidence from four birth cohorts dating back to 1900. *Preventive Medicine, 37*(3), 268–277. doi: 10.1016/S0091-7435(03)00123-3.
- Edwards, V. J., Holden, G. W., Felitti, V. J., Anda, R. F. (2003). Relationship between multiple forms of childhood maltreatment and adult mental health in community respondents: results from the adverse childhood experiences study. *American Journal of Psychiatry, 160*(8), 1453-1460.
- Elmacı, D. (2010). Günümüzün yetim kalan kuruluşları: Yetiştirme yurtları. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 8*(4), 949-970.
- Fantuzzo, J. W., Fusco, R. A. (2007). Children's direct exposure to types of domestic violence crime: A population-based investigation. *Journal of Family Violence, 22*(7), 543–552. doi: 10.1007/s10896-007-9105-z.
- Felitti, V. J., Anda, R. F., Nordenberg, D., Williamson, D. F., Spitz, A. M., Edwards, V., Koss, M. P., Marks, J. S. (1998). Relationship of childhood abuse and household dysfunction to many of the leading causes of death in adults: The adverse childhood experiences (ACE) study. *American Journal of Preventive Medicine, 14*(4), 245–258. doi: 10.1016/S0749-3797(98)00017-8.
- Fowler, P. J., Toro, P. A., Miles, B. W. (2009). Pathways to and from homelessness and associated psychosocial outcomes among adolescents leaving the foster care system. *American Journal of Public Health, 99*(8), 1453–1458.
- Gorman-Smith, D., Tolan, P. (1998). The role of exposure to community violence and developmental problems among inner-city youth. *Development and Psychopathology, 10*(1), 101-116.
- Gökçe, O. (2019). *Klasik ve nitel içerik analizi; felsefe, yöntem, uygulama*. Konya: Çizgi Kitabevi.
- Greenfield, E. A., Lee, C., Friedman, E. L., Springer, K. W. (2011). Childhood abuse as a risk factor for sleep problems in adulthood: Evidence from a U.S. National Study. *Annals of Behavioral*

- Medicine*, 42(2), 245–256. doi: 10.1007/s12160-011-9285-x.
- Harris, N. B. (2018). *The Deepest Well: Healing the Long-Term Effects of Childhood Adversity*. New York, NY: Houghton Mifflin Harcourt.
- Hart, R. A. (1992). *Children's participation: From tokenism to citizenship*. London: Earthscan–UNICEF.
- Herrenkohl, T. I., Klika, J. B., Herrenkohl, R. C., Russo, M. J., Dee, T. (2012). A prospective investigation of the relationship between child maltreatment and indicators of adult psychological well-being. *Violence and Victims*, 27(5), 764-776.
- Hughes, K., Bellis, M. A., Hardcastle, K. A., Sethi, D., Butchart, A., Mikton, C., Jones, L., Dunne, M. P. (2017). The effect of multiple adverse childhood experiences on health: a systematic review and meta-analysis. *The Lancet Public Health*, 2(8), 356-366. doi: 10.1016/S2468-2667(17)30118-4.
- Jamora, M. S., Brylske, P. D., Martens, P., Braxton, D., Colantuoni, E., Belcher, H. M. (2009). Children in foster care: Adverse childhood experiences and psychiatric diagnoses. *Journal of Child & Adolescent Trauma*, 2(3), 198–208.
- Karakuş, Ö., Kırlioğlu, M., Başer, D., Burcu, B. (2013). Yetiştirme yurdunda kalmakta olan ergenlerin anne-baba algıları: nitel bir çalışma. *Toplum Ve Sosyal Hizmet Dergisi*, 24(2), 123-144.
- Keiley, M. K., Howe, T. R., Dodge, K. A., Bates, J. E., Pettit, G. S. (2001). The timing of child physical maltreatment: A cross-domain growth analysis of impact on adolescent externalizing and internalizing problems. *Development and Psychopathology*, 13(4), 891-912.
- Kesen, F., Karakuş, Ö., Deniz, E. (2012). Yetiştirme yurtlarında kalan çocukların kuruluşa geliş nedenlerinin incelenmesi. *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*, 23(1), 139-150.
- Kunitz, S. J., Levy, J. E., McCloskey, J., Gabriel, K. R. (1998). Alcohol dependence and domestic violence as sequelae of abuse and conduct disorder in childhood. *Child Abuse and Neglect*, 22(11), 1079–1091. doi: 10.1016/S0145-2134(98)00089-1.
- Langeland, W., Hartgers, C. (1998). Child sexual and physical abuse and alcoholism : A review. *Journal on the Studies of Alcohol*, 59(3), 336-348.
- Margolin, G., Gordis, E. B. (2000). The effects of family and community violence on children. *Violence on Children*, 51, 445–479.
- McLaughlin, K. A., Conron, K. J., Koenen, K. C., Gilman, S. E. (2010). Childhood adversity, adult stressful life events, and risk of past-year psychiatric disorder: a test of the stress sensitization hypothesis in a population-based sample of adults. *Psychological Medicine*, 40(10), 1647-1658.
- Merrick, J. S., Narayan, A. J. (2020). Assessment and screening of positive childhood experiences along with childhood adversity in research, practice, and policy. *Journal of Children and Poverty*, 26(2), 269-281.
- Miles, M. B., Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded sourcebook*. SAGE Publications.

- Moustakas, C. (1994). *Phenomenological research methods*. CA: Sage.
- Nurius, P. S., Green, S., Logan-Greene, P., Borja, S. (2015). Life course pathways of adverse childhood experiences toward adult psychological well-being: A stress process analysis. *Child Abuse and Neglect*, 45(2015), 143–153. doi: 10.1016/j.chiabu.2015.03.008.
- Rose, J., Johnson, C. W. (2020). Contextualizing reliability and validity in qualitative research: toward more rigorous and trustworthy qualitative social science in leisure research. *Journal of Leisure Research*, 51(4), 432–451. doi: 10.1080/00222216.2020.1722042.
- Salazar, A., Keller, T., Gowen, L., Courtney, M. (2013). Trauma exposure and PTSD among older adolescents in foster care. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology*, 48(4), 545–551.
- Saldana, J. (2011). *Fundamentals of qualitative research*. New York: Oxford University Press.
- Shonkoff, J. P., Garner, A. S., Siegel, B. S., Dobbins, M. I., Earls, M. F., McGuinn, L., Pascoe, L., Wood, D., Committee on Early Childhood, Adoption, and Dependent Care. (2012). The lifelong effects of early childhood adversity and toxic stress. *Pediatrics*, 129(1), 232-246.
- Slack, K. S., Berger, L. M., Noyes, J. L. (2017). Introduction to the special issue on the economic causes and consequences of child maltreatment. *Children and Youth Services Review*, 72, 1–4.
- Stake, R. E. (1995). *The art of case study research*. Thousand Oaks, CA: SAGE.
- Suglia, S. F., Koenen, K. C., Boynton-Jarrett, R., Chan, P. S., Clark, C. J., Danese, A., Faith, S. M., Goldstein, I. B., Hayman, L., Isasi, C. R., Pratt, C. A., Slopen, N., Sumner, J. A., Turer, A., Turer, B. C., Zachariah, J. P. (2018). Childhood and adolescent adversity and cardiometabolic outcomes: a scientific statement from the American Heart Association. *Circulation*, 137(5), 15-28.
- Thomas, J. (1993). *Doing critical ethnography*. Newbury Park, CA: SAGE.
- Wade, R., Cronholm, P. F., Fein, J. A., Forke, C. M., Davis, M. B., Harkins-Schwarz, M., Pachter, L. M., Bair-Merritt, M. H. (2016). Household and community-level Adverse Childhood Experiences and adult health outcomes in a diverse urban population. *Child Abuse and Neglect*, 52(2016), 135–145. doi: 10.1016/j.chiabu.2015.11.021.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2018). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

